

عرفان و شریعت از تعارض تا گفت و گو

ابوالفضل تاجیک (عضو هیئت علمی دانشگاه بین المللی اهل بیت (ع))
احسان الحمیدی خاوه

www.ketab.ir

عرفان و شریعت

از تعارض تا گفتگو

نویسندگان: ابوالفضل تاجیک - احسان احمدی خاوه

ویراستار: حامد عبداللهی سفیدان

مکان: دانشگاه بین‌المللی اهل بیت (ع)

جای: اول ۹۹

تعداد: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۴۷۶-۹-۵

قیمت: ۳۵۰۰۰۰ ریال

سرشناسه: تاجیک، ابوالفضل، ۱۳۶۳-عنوان و نام پدیدآور: عرفان و شریعت از تعارض تا گفتگو/ نویسندگان ابوالفضل تاجیک، احسان احمدی خاوه؛ ویراستار حامد عبداللهی سفیدان. مشخصات نشر: تهران: دانشگاه بین‌المللی اهل بیت (ع)، ۱۳۹۹. مشخصات ظاهری: ۱۸۸ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س. م. شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۴۷۶-۹-۵؛ ۲۵۰۰۰۰ ریال وضعیت فهرست نویسی: فیپاموضوع: طریقت و شریعت موضوع: Tariqat and shariat* شناسه افزوده: احمدی خاوه، احسان، ۱۳۵۸ - شناسه

افزوده: دانشگاه بین‌المللی اهل بیت (ع) رده بندی کنگره: BP۲۸۸/۸۲

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۸۴ شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۵۵۱۱۸ وضعیت رکورد: فیپا

فهرست مطالب

۷	پیش مقدمه
۱۳	مقدمه: نسبت میان شریعت و عرفان
۱۶	مواجهات سه‌گانه با عرفان
۱۹	احادیث و روایات مورد استفاده منتقدان عرفان و تصوف
۲۵	فصل اول: تعارض
۲۷	مقدمه
۳۰	۱. غالیان
۳۶	۲. نص‌گرایان
۴۲	۳. مکتب تفکیک
۵۷	۴. تصوف فرقه‌ای
۷۰	۵. بخشی از اندیشمندان دینی جدید
۷۳	۶. روشن‌فکران سکولار (حداکثری‌ها)
۸۳	۷. شبه عرفان‌های نوظهور
۹۹	فصل دوم: استقلال
۱۰۱	مقدمه
۱۰۳	۱. روشن‌فکران دینی
۱۲۰	۲. تصوف سنتی

پیش مقدمه

آنگاه که عرفان را نه فقط به مثابه ذوقی مخدر و حالی گذرا، که در مقام یک جهان‌بینی و دستورالعمل زندگی بررسی کنیم، پرسش‌هایی ایجاد می‌شود. پرسش‌هایی از قبیل آن که نسبت عرفان با تصوف چیست؟ نسبت عرفان با شریعت چیست؟ آیا شریعت همان فقه است؟ و آیا آن گونه که برخی معتقدند باید در مواجهه با این مسئله از گوه‌رادیان سخن گفت و رویه ادیان را در گذر تاریخ به تأویل سپرد؟ اخلاق در این معادله چه نقشی دارد؟ مناسبات میان انسان امروز با عرفان و فقه باید به چه نحوی تنظیم شود که هم منطبق با چارچوب‌ها و مقتضیات زندگی بشر مدرن باشد و هم نیازهای معنوی و روانی او را سامان دهد و برآورده سازد؟ اینک آنچه پیش روی خواننده گرامی قرار دارد، پاسخ‌هایی است به برخی از همین پرسش‌ها؛ «عرفان، شریعت؛ از تعارض تا گفت‌وگو».

رابطه میان عارفان و متشرعین - به نمایندگی فقها - در طول تاریخ تمدن اسلامی، رابطه‌ای پرفراز و نشیب بوده است. تلقی عارفان از شریعت نیز به همین منوال با نوسانات مختلفی همراه بوده است. برخی از اهل تصوف، حقیقت را همان شریعت دانسته‌اند (وحدت‌انگاران) و برخی دیگر حقیقت را ورای شرع می‌انگارند و اساساً حضور شریعت را مخلّ ظهور طریقت و تصوف

می‌دانند؛ (تعارض اندیشان). برخی گروه‌های دیگر نیز ضمن اصالت دادن به هریک از دو گفتمان، معتقدند نبایستی هیچ‌یک در حریم دیگری ورود نموده و هریک متکفل سامان دادن به بخشی از نیازهای این جهانی و آن جهانی فرد است؛ (استقلال اندیشان). گروه دیگری نیز فارغ از آن‌که خود به کدام یک از دو گروه وحدت‌اندیش یا استقلال‌اندیش باور دارند، در پی ایجاد گفت‌وگو میان این دو گفتمان پر قدرت فرهنگ و تمدن اسلامی‌اند و معتقدند چنانچه بتوان با گفت‌وگو و برقراری آتش بس میان این دو گروه، استعداد های موجود در هر یک را به فعلیت رساند، فرهنگ و تمدن اسلامی شاهد یک جهش عظیم روبه جلو هم در جهات مادی و هم در سمت و سوی معنوی خواهد بود و دوران طلایی تمدن اسلامی در سایه این هم‌دلی و هم‌زبانی دوباره رخ خواهد نمود. (طرفداران گفت‌وگو)

نام و قالب این پژوهش از کتاب ارزشمند جان. اف. هات، به نام «علم و دین؛ از تعارض تا گفت‌وگو» وام گرفته شده است. کتابی که در آن، هات به بررسی رابطه میان علم و دین از چهار منظر پرداخته و نه مسئله را در پارادایم فکری چهار گروه، تحت عناوین اصلی تعارض، تمایز، تلاقی و تأیید واکاویده است.

سیاق او در این کتاب چنین است که نخست مسئله را طرح می‌نماید و آنگاه یک‌به‌یک از منظر هریک از شعب اربعه فوق، به پاسخ‌گویی مسائل می‌پردازد؛ اما روشی را که این پژوهش در پیش گرفته، پاسخ‌گویی به مسائل نیست؛ بلکه طی چهار بخش، به تبیین نظرگاه جریان‌های فکری می‌نشیند که ممکن است در هریک از چهار رویکرد به تعارض، استقلال، وحدت و

گفت‌وگو در باب رابطه شریعت و عرفان معتقد باشند.

عرفان و شریعت، مبتنی بر مبادی و مبانی خاصی هستند که برای درک رابطه و مواجهه این دو گفتمان با یکدیگر بایستی آن مبادی و مبانی مورد توجه قرار گیرند و بدون شناخت پیش فرض‌های موجود در هریک، کشف این رابطه ناممکن خواهد بود.

این پژوهش با توجه به این موارد می‌کوشد با بررسی مواضع شناخت‌شناسی این دو حوزه بر قدرت تمدنی- فرهنگی در گفتمان درون دینی اسلام ابعاد گوناگون مواجهه آن‌ها را مورد نقد و کاوش قرار داده و جایگاه هریک از این دورا در جهان کنونی مورد کنکاش قرار دهد. مقصود این تحقیق که از یک مقدمه و چهار بخش اصلی و یک نتیجه‌گیری تشکیل شده است، صرفاً گونه‌شناسی ربط و نسبت میان این دو گفتمان قدرتمند اسلامی است و به هیچ عنوان در صدد رد یا اثبات هیچ یک از این دو گفتمان در برابر دیگری نیست.

طرح چند نکته

پیش از ورود به بحث توضیح چند نکته در باب مسائل مطرح شده در این تحقیق ضروری است؛

نخست آنکه به زعم نگارنده در مواجهه با مقوله شریعت و عرفان باید به این دو به مثابه دو «گفتمان» نگریست نه با یک نگاه دو قطبی «حق و باطل»؛ چراکه نگرش دوم راه را برای هرگونه جست‌وجوگری در باب ماهیت آن‌ها می‌بندد؛ زیرا از همان ابتدا حق و باطل مشخص‌اند و البته که باطل ارزش جست‌وجوگری ندارد.